

Motion till riksdagen 2025/26:1560

av **Gudrun Brunegård (KD)**

Evidensbaserade metoder för att minska återfall i brott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda och införa evidensbaserade modeller i kriminalvården för framgångsrik rehabilitering och minskad återfallsfrekvens och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa tolvstegsprogrammet som generell behandlingsmetod i kriminalvården för intagna med narkotika- eller alkoholberoende och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att implementera klosterverksamhet på svenska fängelser där det är lämpligt, med särskilda avdelningar dit motiverade intagna kan söka, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om följeslagarprogram och mentorskap med fotboja vid tidig utskrivning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den grova kriminaliteten är en av Sveriges största utmaningar. Det tar sig i stort sett dagligen uttryck i mord, sprängningar, hot och misshandel, för att inte tala om omfattande narkotikaförsäljning och bedrägerier, där gärningsmannen inte visar tecken på medlidande för vare sig människoliv eller oskyldiga som drabbas på andra sätt. För att vända utvecklingen krävs både repressiva åtgärder, ett starkt brottsförebyggande arbete och insatser för att förebygga återfall i brott.

En stor del av brotten utförs av personer med alkohol- och/eller narkotikaberoende. Ungefär 70 procent av de intagna i fängelserna har en problematisk droganvändning eller ett beroende. Den grova organiserade brottsligheten är dessutom starkt kopplad till narkotikahandeln som göder gängens toppskikt med snabba pengar.

Tolvstegsmetoden är ett väl dokumenterat behandlingsprogram för personer med drog- eller alkoholmissbruk. Det har framgångsrikt använts i Kriminalvården och borde

införas som en generell och obligatorisk behandlingsmetod för intagna med drog- eller alkoholberoende. Kristdemokraterna och regeringens satsningar på rättsväsendet har lett till att fler kriminella förts bort från gatan och till fängelsestraff som på senare år blivit längre. En önskad bieffekt är överbeläggningen på landets fängelser. En kraftig utbyggnad av Kriminalvården har påbörjats. Men här och nu medför överbeläggningen större oro och fler incidenter, när fler intagna delar cell och dagrum och andra utrymmen tas i anspråk för att få plats med alla. Det har fått konsekvenser för Kriminalvårdens verksamhet.

En uppskattad verksamhet som klostret på Kumlaanstalten har lagts ned för att minska den akuta platsbristen. Det har medfört att den lugna miljö där många tagit avgörande steg bort från kriminaliteten har försvunnit. En utpekad avdelning borde kunna avsättas för klosterverksamhet, dit intagna kan överflyttas efter ansökan, på lämpliga fångvårdsanstalter. På så sätt upptas inte dubbla platser. Kumla, som redan har erfarenhet av klosterverksamhet, kan vara lämpligt för ett pilotprojekt, tillsammans med Skänninge, som också enligt uppgift visat intresse. På sikt, efter utvärdering, kan fler anstalter följa efter.

I länder som Colombia finns tusentals exempel på grova brottslingar som brutit med sitt kriminella förflutna och kunnat slussas tillbaka ut i samhället, genom social gemenskap i halvvägshus och hjälp till yrkesutbildning, efter en radikal kristen omvändelse.

I en kvalitativ studie utförd av en student vid Högskolan i Gävle har betydelsen av frälsning för upphörande med brott studerats. I studien genomförs intervjuer med såväl frälsta som icke-frälsta före detta fångar i Colombia. Utifrån intervjuerna gjordes en tematisk analys baserat på bakomliggande orsaker till brottslighet. Av resultaten framgår att alla deltagande intervjupersoner var överens om att frälsningen blev en vändpunkt i deras liv. I kombination med ekonomiskt och socialt stöd i olika former beskrevs det som anledningen till att de inte återfallit i brottslighet (Paulsson, Caroline [2019], Frälsningens makt: En kvalitativ studie om frälsningens inverkan på upphörande med brottslighet i Colombia, Högskolan i Gävle).

Även i Sverige finns liknande exempel. Med tanke på den svåra situation vi nu ser i samhället, med grov kriminalitet och allvarliga våldsbrott, borde samhället vara öppet för att söka och pröva goda exempel på evidensprövade åtgärder, som kan göra verklig skillnad.

Återanpassningen till ett laglydigt liv utanför fängelsemurarna behöver utvecklas. När en brottsling kommer ut efter ett långt fängelsestraff har mycket i samhället hunnit förändras. Kontantsamhället finns inte längre och en frigiven har svårt att bli kund hos någon bank. Eventuella skulder hos Kronofogden har stigit och blivit ohanterliga. Arbetsgivare har tillgång till brottsregistret och väljer ofta bort den som är straffad. Många fastighetsägare säger nej till en före detta brottsling som hyresgäst. Allt detta leder tillbaka till de gamla kriminella kontakterna och återfall i brott.

Istället skulle den som suttit intagen och är starkt motiverad att ta avstånd från sitt gamla liv, exempelvis efter en klostervistelse, kunna erbjudas ett avtal om tidigare frigivning med fotboja under vissa förutsättningar, exempelvis enligt följande:

Utanför porten väntar en följeslagare/mentor med erforderlig kompetens, vars främsta uppgift är att se till att den frigivne inte återfaller. Han följer med till de sammanhang som den frigivne kan ha svårt att klara själv. Följeslagarens/mentorns lön kommer från Kriminalvården. Följeslagaren/mentorn bör ha erfarenhet från och närkontakt med LP, Ankarstiftelsen, IBUS eller liknande verksamhet, som redan jobbar

med likartade uppgifter, och skall ha fulla möjligheter att vidta nödvändiga åtgärder. Om den frigivne bryter kontraktet gäller omedelbar återintagning.

En följd är att en säng på anstalten blir ledig tidigare, vilket minskar trycket på platser i kriminalvården. Kostnaden för en intagen kan enligt uppgift vara omkring 1,5 miljoner kronor årligen på vissa anstalter. Modellen skulle således innebära en rejäl direkt besparing för samhället redan för en återanpassad brottsling och långt större om programmet omsätts i större skala, för att inte tala om den vinst det innebär att en tidigare dömd återanpassas till samhället.

Gudrun Brunegård (KD)